

Становище

от проф. дсн Албена Накова,

член на научно жури за защита на

дисертационния труд на Любка Костадинова на тема „Трафик на хора в България – мерки и политики за противодействие на явлението“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по Професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, докторска програма „Социология“ в ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград

Трафикът на хора е едно от най-големите предизвикателства на съвременния свят, проблем с глобална и транснационална значимост, чието разпространение продължава да расте, въпреки непрекъснато предприеманите мерки на национално и международно ниво. Сериозността на проблема се определя от факта, че става дума за една от най-тежките форми на престъпност на индивидуално ниво, нарушаваща фундаментални човешки права, а на социално ниво, разрушаваща основите на социалната справедливост и сигурност. Както посочва самата авторка в дисертационния си труд, по данни на Държавния департамент на САЩ и ООН през 2024 г. 27.6 милиона души по света са станали жертви на трафик. А България е сред първите пет държави, източници на жертви на трафик на хора в Европейския съюз. Всичко това обуславя изключителна актуалност на настоящия дисертационен труд, както в теоретичен, така и в конкретно практически план за България.

Факт е, че въпреки интензивното развитие на международната, както и на националните правни рамки за противодействие на трафика на хора, той си остава устойчива социална и криминална практика, която еволюира и се адаптира към социално-икономическите промени. В тази връзка особено предизвикателство днес представлява интегрирането на трафика на хора в дигиталното пространство. Допълнително предизвикателство и фактор, обуславящ актуалността на изследваната в дисертационния труд проблематика е фактът, както отбелязва Любка Костадинова, че емпиричната база данни за явлението е непълна, липсват систематични научни проучвания и надеждни емпирични данни относно динамиката на процесите, а траекторията на жертвите от извеждането до устойчивата им реинтеграция в обществото не е проследена изчерпателно, което

открива големи възможности пред анализа и изследването на явлението от позициите на социологията, предизвикателство на което Любка Костадинова чрез своя труд се е опитала да даде отговор. На институционално ниво забавените съдебни процедури, ниската осъдителност и бързо адаптиращите се дигитални канали за набиране на жертви на трафик представляват допълнителни предизвикателства за изследване. Всичко това предоставя възможности за реализиране на собствени приноси, както с научно-теоретичен, така и с практико-приложен характер, каквито тя е успяла да постигне в своя труд.

Практическата значимост на дисертационния труд се определя и от факта, че в него се дава оценка на ефективността на социалните политики, прилагани у нас към жертвите на трафика и се предлагат научно обосновани препоръки за по-ефективна превенция, ранна идентификация и устойчиво възстановяване на жертвите, както и се извеждат основните, обуславящи съществуването на трафика на хора фактори. Изводите, направени в дисертацията, относно пропуските в провежданите политики допринасят за подобряване на политическата, икономическата и социална среда за превенция на трафика на хора, което показва, че настоящият дисертационен труд не представлява израз на самоцелни изследователски търсения, а има конкретна практическа насоченост и цел и отговаря на определени потребности на обществото. Към това може да се добави, че избраната тема е дисертабилна и позволява задълбочени анализи и формулиране на изводи с приносен характер, което Любка Костадинова е успяла да постигне.

За качеството на дисертационния труд, постигнатите резултати, дълбочината на анализите и обосноваността на изводите изключително много допринасят и фактът, че авторката има изключително богат личен практически опит – тя работи в Националната комисия за борба с трафика на хора, Благоевград.

Дисертацията има стандартната структура, покриваща напълно на канона за дисертационен труд – започва с историко-теоретична част, представяща концептуалната рамка на изследването, последвана от емпирична част с резултати от проведени авторови изследвания и завършва с предложения за мерки и препоръки за оптимизиране на политиките за противодействие на трафика на хора в България. Дисертационният труд се състои от увод, четири глави: „Исторически и контекстуални основи на трафика на хора“, „Теоретична концептуализация на

трафика на хора“, „Емпирична рамка и верификации“ и „Противодействие на трафика на хора в България“ и заключение в общ обем от 246 страници, от които 239 страници основен текст и 2 приложения, включващи Анкетна карта за ученици (за количествено изследване) и Въпросник за дълбочинно интервю с експерти, работещи в сферата на противодействие на трафика на хора и закрила на жертвите. Така очертаната структура на дисертационния труд е адекватна на поставените цели и търсените резултати.

В увода ясно са посочени: обекта и предмета на изследването, целта и задачите на дисертационния труд, основната теза, формулирани са хипотези, които след това авторката проверява и доказва, използваната методология, т.е. напълно е спазен стандартът за дисертационно изследване. Позитивен елемент в структурата на дисертацията е ясното извеждане на ограниченията на изследването, също както и наличието в края на всяка глава на обобщение и изводи, които синтезират основните резултати. В съответствие с най-новите тенденции при академичните разработки специално е открито спазването на етичните стандарти при провеждането на научното изследване.

Използваната библиография включва общо 296 източника, от които 46 на български език и 250 на английски език.

Авторефератът отразява адекватно съдържанието на дисертационния труд. Публикациите по темата на дисертацията са 4 и са напълно достатъчни за покриване на минималните национални изисквания.

Прави изключително впечатление езикът и стилът на дисертационния труд, който е написан на високо академично ниво с прецизен и ясен език, напълно съответстващ на съдържанието, което представя.

Любка Костадинова демонстрира и висока практическа активност – тя е участвала с доклади в три научни конференции и е посетила множество специализирани обучения, свързани с трафика на хора, част от които в чужбина.

Като основни приноси на дисертационния труд бих открито:

- Концептуализацията на феномена „трафик на хора“ като *модерна форма на робството*, т.е. като многоаспектно социално явление, което съчетава в себе си исторически, икономически, социални, правни и културни елементи, които преминавайки през вековете, винаги успяват да се „преведат“ на езика

на своето време, сменяйки юридическите дефиниции, моралните оправдания и организационните форми, но запазвайки непроменена базовата семантика на насилствено подчинение и икономически изгоден контрол върху човешкия труд и тяло.

- Приложението на интердисциплинарен подход за обхващане на комплексността на феномена „трафик на хора“, съчетаващ социологически, културологичен, исторически, икономически и юридически подходи, което позволява проникване в дълбочина на изследваното явление и извеждане на неговите основни характеристики и ключови елементи.
- Използването на изключително богат набор от теоретични източници и вторичен анализ на данни от проведени емпирични изследвания с цел тематичната концептуализация на феномена трафик на хора: международноправни и национални нормативни документи; историко-социологически теории за робството и модерните му превъплъщения; криминологични и икономически обяснителни модели на робството; емпирични изследвания със сравнително-регионален фокус, които демонстрират изключително високата компетентност на авторката и сериозната ѝ теоретична подготовка в изследваната проблематика, от една страна, а от друга страна позволяват обхващане на това комплексно явление от неговите различни страни и съдържание.
- Приложението на комплексна методология за изучаване на трафика на хора, съчетаваща количествени и качествени методи – анкетно проучване и дълбочинни интервюта, които позволяват постигане на максимална аналитична дълбочина и валидност на изводите и установяване на многостепенните каузални обусловености на явлението.
- Идентифицирането на основните социални, икономически и културни фактори, които обуславят трафика на хора.
- Изготвената оценка на ефективността на българските мерки за противодействие на трафика на хора спрямо международните стандарти и утвърждаването на необходимостта от доказателствено базирани и научно обосновани политики за ефективна превенция, ранна идентификация и устойчиво възстановяване на жертвите на трафик.

- Предложението за създаване на единна цифрова платформа за обмен на оперативна информация между институциите с ясни измерими индикатори за ефективност и изграждане на централизирана национална база данни, което би подобрило сътрудничеството между институциите, ангажирани с борбата с трафика на хора и ефективността на превантивните и наказателни мерки.
- Идентифицирането на основните пречки пред реализирането на ефективна политика за противодействие на трафика на хора - липсата на устойчиво финансиране, фрагментираната координация, недостатъчното специализирано обучение на служителите и подценяването на превенцията.
- Предложението за по-активно включване на неправителствените организации в националната рамка за борба с трафика хора, вкл. тяхното сертифициране, което би позволило по-голяма отчетност, прозрачност и ефективност на предлаганите услуги, особено на местно ниво.

В заключение бих казала, че приемам направената от авторката самооценка на приносните моменти в дисертационния труд. Нямам критични бележки, тъй като бележките, които бих направила, тя сама формулира като ограничения на изследването си и насоки за бъдеща работа, които те задават именно с цел преодоляването им.

След всичко казано до тук, искам да изразя своето категорично убеждение, че предложеният за защита дисертационен труд „Трафик на хора в България – мерки и политики за противодействие на явлението“ с автор Любка Костадинова отговаря на всички изисквания за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по научната специалност „Социология“ в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, поради което ще гласувам тази научно-образователна степен да ѝ бъде присъдена.

31.08.2025 г.

проф. дсн Албена Накова

OPINION
by Prof. DSc. Albena Nakova-Manolova
for the dissertation thesis of
Lyubka Kostadinova
on the topic
"TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS IN BULGARIA – MEASURES AND
POLICIES TO COUNTERACT THE PHENOMENON"
for acquiring the educational and scientific degree "Doctor" in the professional field
3.1. Sociology Anthropology and Cultural Sciences (Sociology)

Human trafficking is one of the greatest challenges facing the modern world, a problem of global and transnational significance, which continues to grow despite the measures constantly being taken at national and international level. The seriousness of the problem is determined by the fact that it is one of the most serious forms of crime at the individual level, violating fundamental human rights, and at the social level, destroying the foundations of social justice and security. As the author herself points out in her dissertation, according to data from the US State Department and the UN, in 2024, 27.6 million people worldwide were victims of trafficking. Bulgaria is among the top five countries that are sources of victims of human trafficking in the European Union. All this makes this dissertation extremely relevant, both in theoretical and practical terms for Bulgaria.

The fact is that despite the intensive development of international and national legal frameworks to combat human trafficking, it remains a persistent social and criminal practice that evolves and adapts to socio-economic changes. In this regard, the integration of human trafficking into the digital space poses a particular challenge today. An additional challenge and factor determining the relevance of the issues examined in the dissertation is the fact, as noted by Lyubka Kostadinova, that the empirical database on the phenomenon is incomplete, there is a lack of systematic scientific studies and reliable empirical data on the dynamics of the processes, and the trajectory of victims from removal to their sustainable reintegration into society has not been comprehensively tracked, which opens up great opportunities for the analysis and study of the phenomenon from the perspective of sociology, a challenge that Lyubka Kostadinova has attempted to

address in her work. At the institutional level, delayed judicial proceedings, low conviction rates, and rapidly adapting digital channels for recruiting trafficking victims present additional challenges for research. All this provides opportunities for making one's own contributions, both scientific-theoretical and practical-applied, which she has managed to achieve in her work.

The practical significance of the dissertation is also determined by the fact that it assesses the effectiveness of social policies implemented in Bulgaria for victims of trafficking and offers scientifically based recommendations for more effective prevention, early identification, and sustainable recovery of victims, as well as identifying the main factors contributing to the existence of human trafficking. The conclusions drawn in the dissertation regarding the shortcomings in the policies pursued contribute to improving the political, economic, and social environment for the prevention of human trafficking, which shows that this dissertation is not an expression of self-motivated research, but has a specific practical focus and purpose and meets certain needs of society. It should be added that the chosen topic is dissertable and allows for in-depth analysis and the formulation of conclusions of a contributory nature, which Lyubka Kostadinova has succeeded in achieving.

The quality of the dissertation, the results achieved, the depth of the analyses, and the validity of the conclusions are greatly enhanced by the fact that the author has extensive personal practical experience—she works at the National Commission for Combating Trafficking in Human Beings in Blagoevgrad.

The dissertation has a standard structure that fully complies with the canon for dissertations – it begins with a historical and theoretical section presenting the conceptual framework of the study, followed by an empirical part with the results of the author's research, and concludes with proposals for measures and recommendations for optimizing policies to combat human trafficking in Bulgaria. The dissertation consists of an introduction, four chapters: "Historical and contextual bases of human trafficking," "Theoretical conceptualization of human trafficking," "Empirical framework and verifications," and "Countering human trafficking in Bulgaria," and a conclusion, with a total of 246 pages, of which 239 pages are main text and 2 appendices, including a questionnaire for students (for quantitative research) and a questionnaire for in-depth interviews with experts working in the field of combating human trafficking and

protecting victims. The structure of the dissertation is adequate to the objectives set and the results sought.

The introduction clearly states: the object and subject of the study, the aim and objectives of the dissertation, the main thesis, hypotheses are formulated, which the author then tests and proves, the methodology used, i.e. the standard for dissertation research is fully complied with. A positive element in the structure of the dissertation is the clear identification of the limitations of the study, as well as the presence at the end of each chapter of a summary and conclusions that synthesize the main results. In line with the latest trends in academic research, special emphasis is placed on compliance with ethical standards in conducting scientific research.

The bibliography used includes a total of 296 sources, of which 46 are in Bulgarian and 250 are in English.

The Abstract adequately reflects the content of the dissertation. There are four publications on the topic of the dissertation, which are sufficient to meet the minimum national requirements.

The language and style of the dissertation are particularly impressive. It is written at a high academic level, using precise and clear language that fully corresponds to the content it presents.

Lyubka Kostadinova has also demonstrated a high level of practical activity—she has participated in three scientific conferences with presentations and has attended numerous specialized training courses related to human trafficking, some of which were held abroad.

As the main contributions of the dissertation, I would highlight:

- The conceptualization of the phenomenon of "human trafficking" as a modern form of slavery, i.e., as a multifaceted social phenomenon that combines historical, economic, social, legal, and cultural elements, which, passing through the centuries, has always managed to "translate" itself into the language of its time, changing legal definitions, moral justifications, and organizational forms, but preserving unchanged the basic semantics of violent subjugation and economically profitable control over human labor and body.
- The application of an interdisciplinary approach to cover the complexity of the phenomenon of "human trafficking", combining sociological, cultural, historical,

economic and legal approaches, which allows for in-depth analysis of the phenomenon under study and identification of its main characteristics and key elements.

- The use of an exceptionally rich set of theoretical sources and secondary analysis of data from empirical studies for the thematic conceptualization of the phenomenon of human trafficking: international legal and national regulatory documents; historical-sociological theories of slavery and its modern manifestations; criminological and economic explanatory models of slavery; empirical studies with a comparative regional focus, which demonstrate the author's exceptional competence and serious theoretical expertise in the subject matter under investigation on the one hand, and on the other hand, they allow this complex phenomenon to be covered from its various aspects and content.
- The use of a comprehensive methodology for studying human trafficking, combining quantitative and qualitative methods – a survey and in-depth interviews, which allow for maximum analytical depth and validity of conclusions and the establishment of the multi-level causal determinants of the phenomenon.
- Identification of the main social, economic, and cultural factors that determine human trafficking.
- The assessment of the effectiveness of Bulgarian measures to combat human trafficking compared to international standards and the affirmation of the need for evidence-based and scientifically justified policies for effective prevention, early identification, and sustainable recovery of victims of trafficking.
- The proposal to establish a common digital platform for the exchange of operational information between institutions with clear measurable indicators of effectiveness and the development of a centralized national database, which would improve cooperation between institutions involved in combating human trafficking and the effectiveness of preventive and punitive measures.
- Identifying the main obstacles to the implementation of an effective policy to combat human trafficking—lack of sustainable funding, fragmented coordination, insufficient specialized training of staff, and underestimation of prevention.
- The proposal for more active involvement of non-governmental organizations in the national framework for combating human trafficking, including their

certification, which would allow for greater accountability, transparency, and effectiveness of the services offered, especially at the local level.

In conclusion, I would say that I accept the author's self-assessment of the contributions made in the dissertation. I have no critical comments, as the comments I would make are formulated by the author herself as limitations of her research and guidelines for future work, which are set out with the aim of overcoming these limitations.

After all that has been said, I would like to express my firm conviction that the proposed dissertation thesis "Trafficking in human beings in Bulgaria – measures and policies to counteract the phenomenon" by Lyubka Kostadinova meets all the requirements for the award of the educational and scientific degree of "Doctor" in the scientific field of "Sociology" in the professional field 3.1. Sociology, Anthropology, and Cultural Studies, and I will therefore vote for her to be awarded this scientific and educational degree.

31.08.2025

Prof. DSc Albena Nakova